

Broj: 1214-2-I/18

Dana, 28.11.2018. godine

PRAVO NA PREDŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE U REPUBLICI SRPSKOJ

Poseban izvještaj Ombudsmana za djecu Republike Srpske

Banja Luka, septembar 2018. godine

UVOD

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje je sastavni dio jedinstvenog sistema vaspitanja i obrazovanja u Republici Srpskoj, koji predstavlja osnov cjeloživotnog učenja i cjelovitog razvoja djeteta. Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja obavlja se u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, specijalnim školama i ustanovama zdravstvene i socijalne zaštite u kojima su zbrinuta djeca predškolskog uzrasta.

Cilj predškolskog vaspitanja i obrazovanja je podsticanje fizičkog, intelektualnog, socioemocionalnog razvoja, razvoja govora i komunikacije, kreativnosti i stvaralaštva djece, učenje zasnovano na iskustvu i interesovanjima, sticanje novih iskustava i proširivanje znanja o sebi, drugim ljudima i svijetu potrebnih za dalje obrazovanje i vaspitanje i uključivanje djece u društvenu zajednicu, poštujući i uvažavajući prava i mogućnosti djece.

Mnogobrojna istraživanja pokazuju da je obrazovanje u ranom djetinjstvu od velikog značaja za uspjeh u daljem vaspitanju i obrazovanju djece, a naročito u dijelu razvijanja društveno prihvatljivih metoda socijalnog uključivanja djece u budućnosti. Za pravilan razvoj djece potrebno je sigurno i zdravo okruženje u kojem će rasti uz aktivno podsticanje njihovih razvojnih kapaciteta.

Predškolska ustanova je obavezna da obezbijedi pravilnu i potpunu ishranu, njegu, preventivno-zdravstvenu zaštitu i socijalnu zaštitu djece predškolskog uzrasta. U isto vrijeme, roditelji moraju biti sigurni da će njihovo dijete u predškolskoj ustanovi biti odgovarajuće zbrinuto u sigurnom okruženju i obrazovano u skladu sa njegovim uzrastom primjenom vaspitnih metoda primjerenih vrijednostima savremenog društva. Uz porodicu, predškolska ustanova je jedan od najvažnijih društvenih resursa koja obezbjeđuje kvantitativne i kvalitativne uslove za pravilan i potpun dječiji razvoj u njegovom najboljem interesu.

OVLAŠĆENJA OMBUDSMANA ZA DJECU

Ovlašćenja Ombudsmana za djecu utvrđena su Zakonom o Ombudsmanu za djecu¹.

Prema navedenom zakonu Ombudsman za djecu:

- 1) prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- 2) prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizlaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- 3) prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- 4) prati povrede prava i interesa djeteta;
- 5) zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala.

Ombudsman za djecu je ovlašćen da Vladi, odnosno Narodnoj skupštini podnese inicijativu za izmjenu ili dopunu zakona i drugih propisa i opštih akata, ako smatra da do povrede prava djeteta dolazi zbog nedostataka u propisima, kao i da inicira donošenje novih zakona, drugih propisa i opštih akata, kada smatra da je to od značaja za ostvarivanje i zaštitu prava djeteta.

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu je ovlašćen da organima državne uprave, organima, odnosno službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koja obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva da dobije izvještaje o preduzetim mjerama.

Ombudsman za djecu ima pravo uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja su privremeno, na osnovu odluke nadležnog organa, smještena kod pravnih i fizičkih lica, uključujući i pravo pristupa prostorijama u kojima se dijete nalazi, kao i pravo nesmetanog pristupa zavodima za izvršenje sankcija i drugim mjestima na kojima se nalazi dijete koje je lišeno slobode.

Ombudsman za djecu može zatražiti pomoć stručnih ili specijalizovanih ustanova u čiju djelatnost spadaju zaštita i briga za razvoj i ostvarivanje prava djeteta.

¹ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 103/08 i 70/12

CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Analiza pravnog okvira u kojem predškolske ustanove funkcionišu, i odgovori koje smo dobili putem upitnika od predškolskih ustanova čine okosnicu analize.

U svrhu dobijanja taksativnih podataka sačinjen je upitnik koji je dostavljan relevantnim institucijama. Spisak predškolskih ustanova preuzet je sa zvanične internet stranice Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, prema čijim podacima je sa danom 31.12.2017. godine, od ukupno 106 predškolskih ustanova 95 dobilo je odobrenje za rad, od čega 34 javne i 61 privatne ustanove.

Upitnik je proslijeđen svim predškolskim ustanovama, odgovor je dostavilo ukupno 46 predškolskih ustanova, 31 javna i 15 privatnih ustanova.

Upitnik se sastoji od 17 pitanja od koji je 12 zatvorenog tipa i 5 pitanja je otvorenog tipa, te ostavlja mogućnost da ispitanici sami navedu odgovor. Pitanja zatvorenog tipa su izabrana za utvrđivanje onih činjenica koje su propisane Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, kao i drugim podzakonskim aktima kojima se definiše navedena oblast.

Podaci koji su se tražili upitnikom su se odnosili na lica zaposlena u predškolskoj ustanovi, na djecu koja pohađaju predškolsku ustanovu, na vaspitne grupe u predškolskoj ustanovi i na listu čekanja na upis djece u predškolsku ustanovu, na dan 30.04.2018. godine.

Pravni okvir obuhvatio je međunarodne standarde, prije svega Konvenciju o pravima djeteta, Preporuke Komiteta UN-a upućene BiH nakon razmatranja izvještaja o primjeni Konvencije, Ustav Republike Srpske, Okvirni zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u BiH, te zakonske i podzakonske akte iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske.

U aktivnostima u vezi sa izradom ovog izvještaja istraživački tim rukovodio se osnovnim principima Etičkog kodeksa istraživanja o djeci i odredbama Zakona o ombudsmanu za djecu.

Struktura istraživanja:

- Identifikacija i analiza pravnog okvira-međunarodnog i nacionalnog,
- Prikupljanje relevantnih podataka u smislu predmeta istraživanja kroz unaprijed pripremljeni upitnik,
- Interpretacija /analiza prikupljenih podataka.

Cilj

Cilj je da se na efikasan način:

- izvrši analiza domaćeg zakonodavstva i usklađenost sa međunarodnim standardima u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja,
- utvrdi primjena propisa koji se odnose na predškolsko vaspitanje i obrazovanje,
- predstavi realno stanje u predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Republici Srpskoj,
- izvrši promocija prava djece na predškolsko vaspitanje i obrazovanje

PRAVNI OKVIR

I) Međunarodni propisi

Pravo na obrazovanje je jedno od osnovnih ljudskih prava, i kao takvo definisano je nizom međunarodnih propisa, a najznačajnija među njima je UN Konvencija o pravima djeteta.²

a) UN Konvencija o pravima djeteta

Pravo na obrazovanje utvrđeno je članom 28. i 29. Konvencije.

Članom 28. utvrđeno je da države članice priznaju pravo djeteta na obrazovanje i, radi postepenog ostvarenja tog prava na osnovu jednakih mogućnosti, posebno:

- (a) proglašavaju osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve;
- (b) podstiču razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, koje je dostupno svoj djeci i preduzimaju odgovarajuće mjere kao što su uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje finansijske pomoći u slučaju potrebe;
- (c) svima omogućavaju sticanje visokog obrazovanja na osnovu sposobnosti, koristeći prikladna sredstva;
- (d) svoj djeci stavljaju na raspolaganje obrazovne i stručne informacije i usluge profesionalne orijentacije;
- (e) preduzimaju mjere za podsticanje redovnog pohađanja škole i smanjenje ispisivanja iz škole.

Članom 29. utvrđeno je da države članice saglasne su da obrazovanje djeteta treba da bude usmereno na:

- (a) razvoj ličnosti i razvoj obdarenosti i mentalnih i fizičkih sposobnosti do krajnjih granica;
- (b) razvoj poštovanja prava čovjeka i osnovnih sloboda, kao i poštovanja principa sadržanih u Povelji Ujedinjenih nacija;
- (c) razvoja poštovanja roditelja djeteta, njegovog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj dijete živi i zemlje iz koje ono potiče, kao i civilizacija koje su različite od njegove;
- (d) pripremu djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumjevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama i licima autohtonog porijekla;
- (e) razvoj poštovanja prirodne sredine.

Ni jedna odredba ne smije se tumačiti tako da se ograničava sloboda pojedinaca i tijela da osnivaju i upravljaju obrazovnim ustanovama, imajući uvijek u vidu poštovanje izloženih principa i pod uslovom da je obrazovanje u takvim institucijama u skladu sa minimalnim standardima koje može propisati država.

b) Preporuke/zaključna razmatranja UN Komiteta o pravima djeteta

UN Komitet³ je u svojim zaključnim razmatranjima prepoznao određene pomake u BiH u oblasti obrazovanja, a koje se, prije svega, odnose na usvajanje zakonskih i drugih mjera. Ipak, Komitet je izrazio

² UN Konvencija usvojena na Generalnoj skupštini UN-a 1989. Godine (44/25 od 20.11.1989.) BiH je ratifikovala UN Konvenciju notifikacijom o sukcesiji ("Službeni list RBiH", broj: 25/93)

³ Komitet za prava djeteta, 61. Sjednica (17.9.-5.10.2012. godine)

i zabrinutost zbog činjenice da je stopa djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje je i dalje na niskom nivou od svega 9%, kao i velikih razlika u kvalitetu obrazovanja između ruralnih i urbanih područja, i neadekvatnost obuke nastavnika što dovodi do ograničenog kvaliteta obrazovanja.

Zbog ovakvog stanja u oblasti obrazovanja Komitet je, između ostalog, preporučio državi članici da:

-dalje unaprijedi kvalitet i pokrivenost predškolske brige i obrazovanja uključujući i postavljanje prioriteta pružanju takve zaštite svoj djeci u dobi 0 do 3 godine i sa ciljem da se obezbijedi na holističan način koji uključuje cjelokupan razvoj djeteta i jačanje kapaciteta roditelja; i

-konkretno izdvoji ljudske, tehničke i finansijske resurse za poboljšanje kvaliteta obrazovanja u ruralnim/seoskim područjima, kao i revidira i ojača svoju nacionalnu obuku nastavnika i procesa njihovih kvalifikacija sa ciljem poboljšanja cjelokupnog kvaliteta obrazovanja.

II) Domaći propisi

a) Ustav Republike Srpske

Ustavom Republike Srpske propisano je da se ustavno uređenje Republike Srpske zasniva na garantovanju i zaštiti ljudskih sloboda i prava u skladu s međunarodnim standardima. Građani Republike Srpske su ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, jednaki su pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu bez obzira na rasu, pol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovijest, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo lično svojstvo.⁴ Prema Ustavu RS, svako ima pravo na obrazovanje pod jednakim uslovima, a osnovno obrazovanje je obavezno i besplatno. Prava i slobode zagarantovane Ustavom RS ne mogu se oduzeti ni ograničiti.⁵

b) Okvirni zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u BiH

Okvirnim zakonom⁶ utvrđeni su principi, ciljevi, standardi i normativi za pripremu zajedničkih nastavnih jezgri programa za obavljanje funkcije predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kao i upravljanje, rukovođenje, stručni standardi, vrste evidencija, finansiranje, nadzor i druga pitanja u vezi s organizacijom i osnivanjem predškolskih ustanova. Važno je istaknuti da se principi, ciljevi i standardi utvrđeni Okvirnim zakonom ne mogu smanjivati. Nadležni organi vlasti su obavezni primjenjivati i poštivati principe i norme utvrđene Okvirnim zakonom, te osigurati vaspitanje i obrazovanje pod jednakim uslovima za svu djecu.

⁴ Član III. 10. Ustava RS (ljudska prava i slobode)

⁵ Idem, član 48. stav 1.

⁶ Službeni glasnik BiH 88/07

Principi i ciljevi predškolskog obrazovanja podijeljeni su u dvije grupe:

(a) osnovni principi i ciljevi (razvojni principi, uvažavanje stepena razvoja djeteta i zabrana diskriminacije),

(b) principi i ciljevi koji osiguravaju osnovna prava djece (najbolji interesa djeteta, osiguranje vlastitih vrijednosti, osiguranje optimalnog razvoja djeteta, pravo na jezik i poštivanje vjerskih sloboda, integracijski programi za djecu s posebnim potrebama i pravo roditelja i djece na izbor ustanove i odlučivanje).

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje treba biti organizovano na način da osigura optimalne i jednake uslove kako bi se svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvijalo i ostvarivalo svoje pune potencijale i kompetencije kroz različite vidove kvalitetnog i profesionalno autonomnog institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Okvirnim zakonom garantuju se i integracijski programi za djecu sa smetnjama u razvoju na način da se uključuju u predškolske ustanove prema programima koji su prilagođeni njihovim individualnim potrebama.

Okvirnim zakonom utvrđeno je i da roditelji imaju pravo izbora javne ili privatne predškolske ustanove u kojoj će se vaspitati i obrazovati njegovo dijete. Roditeljima treba da bude osigurano i pravo, ali i obaveza da posredstvom svojih predstavnika u predškolskim ustanovama i organima, a u interesu svoje djece, na svim nivoima učestvuju u odlučivanju o pitanjima značajnim za rad predškolske ustanove i funkcionisanje predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Funkcija predškolskog obrazovanja je višestruka i usmjerena je ka zadovoljavanju potreba djece, njihovih roditelja i društva u cjelini. Realizacija funkcije predškolskog obrazovanja odvija se prema utvrđenim standardima i normativima, što obavezuje javne i privatne predškolske ustanove da obavljaju djelatnost vaspitanja i obrazovanja na osnovu utvrđenih planova i programa, a u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima i normativima.

Takođe, Okvirnim zakonom utvrđeno je da je u godini pred polazak u osnovnu školu predškolsko vaspitanje i obrazovanje obavezno za svu djecu predškolskog uzrasta, dok uslove i načine finansiranja, programe i vrijeme trajanja predškolskog vaspitanja i obrazovanja regulišu odgovarajućim zakonom nadležne obrazovne vlasti.⁷

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje realizuje se u javnim i privatnim predškolskim ustanovama na osnovu pedagoških standarda i normativa, a koje utvrđuju i usvajaju nadležne obrazovne vlasti.

⁷ Član 16. Okvirnog zakona

c) Akcioni plan za djecu BiH 2015-2018⁸

Mjera broj 3.

Podnijeti inicijativu za dodjelu odgovarajućih sredstava koja će garantovati da obrazovne ustanove (predškolske ustanove i druge ustanove koje sprovode predškolsko vaspitanje i obrazovanje, osnovne i srednje škole) imaju adekvatne uslove kao standarde koji će odgovoriti potrebama jednakog i kvalitetnog obrazovanja sve djece, uključujući i zadovoljavanje potreba obrazovanja djece s posebnim obrazovnim potrebama kao i higijene, opreme i didaktičkih i drugih neophodnih materijala i pomagala koja će poboljšati kvalitet i relevantnost obrazovanja.

Mjera broj 5.

Podnijeti inicijativu radi dodatnog poboljšanja kvaliteta i obuhvaćenosti djece vaspitanjem i obrazovanjem od ranog djetinjstva, uključujući pružanje vaspitanja što većem broju djece u dobi do 3 godine, što će se postaviti kao prioritet, tako da se obezbijedi kvalitetan pristup razvoju djeteta uz jačanje kapaciteta stručnih lica koja rade s djecom i roditelja djece. Holistički pristup razvoju djeteta i jačanje kapaciteta stručnjaka koji rade s djecom i roditelja.

Mjera broj 6.

Podnijeti inicijativu radi nastavka rada na podršci u razvoju kvaliteta programa i usluga u odgoju/vaspitanju i obrazovanju djece u godini pred polazak u školu, s akcentom na obezbjeđivanje potpune obuhvaćenosti programom u BiH kao i produžavanje trajanja programa na jednu pedagošku godinu, te obezbijediti svoj djeci na koju se ova mjera odnosi pristup programu odgoja/vaspitanja i obrazovanja u godini pred polazak u školu uz osiguranje ujednačenog kvaliteta rada u predškolskim ustanovama.

d) Platforma za razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017-2022.

Savjet ministara BiH usvojio je Platformu za razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period od 2017. do 2022. godine.⁹

Opšti cilj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, je da obezbijedi optimalne uslove da svako dijete, do polaska u školu, razvija i ostvaruje svoje potencijale do maksimuma putem različitih vidova visokokvalitetnih, sveobuhvatnih, kulturološki prilagođenih i inkluzivnih usluga PVO-a.

Specifični ciljevi podrazumijevaju:

1) Povećati obuhvata djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem;

⁸ Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 9. sjednici održanoj 2. juna 2015. godine, donijelo je Odluku o usvajanju Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine 2015–2018. godine

⁹ Službeni glasnik BiH 2/18

2. Obezbijediti kvalitet predškolskog vaspitanja i obrazovanja;
3. Obezbijediti redovno finansiranje;
4. Ojačati inkluziju i
5. Senzibilizirati društvo za značaj predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

e) Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016–2021. godine¹⁰

Vizija – Osiguranje uslova za uključivanje svakog djeteta u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, koji će zadovoljiti individualne razvojne potrebe djeteta putem kvalitetnog i kontinuiranog profesionalnog razvoja vaspitača, stručnih saradnika i direktora, modernizacije programa, partnerstva sa roditeljima i senzibilizacije javnosti i donosioca odluka u oblasti vaspitanja i obrazovanja.

Misija – Kvalitetno predškolsko vaspitanje i obrazovanje dostupno svakom predškolskom djetetu, s ciljem stvaranja osnova za fizički, intelektualni, socijalno-emocionalni, govorni i stvaralački razvoj djeteta, što će doprinijeti razvoju zdrave, zadovoljne i društveno odgovorne ličnosti u socijalno inkluzivnom kontekstu.

Strateški ciljevi:

- povećanje obuhvata djece uzrasta od tri do šest godina predškolnim vaspitanjem i obrazovanjem;
- izrada efikasnijeg i kvalitetnijeg sistema usluga predškolskog vaspitanja i obrazovanja;
- poboljšavanje postojećeg modela inicijalnog obrazovanja i profesionalnog razvoja i efikasnijeg sistema kontinuiranog stručnog usavršavanja vaspitača;
- podizanje svijesti javnosti i donosioca odluka o značaju ranog učenja i mogućim efektima na kasniji razvoj i učenje;
- stvaranje uslova za uključivanje u institucionalno predškolsko vaspitanje i obrazovanje djece koja odstupaju od tipičnog razvoja.

¹⁰ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 32/16

f) Akcioni plan Strategije razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016 – 2021. godine¹¹

Akcionim planom definisano je nekoliko strateških ciljeva kojima se nastoji unaprijediti oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja:

Strateški cilj 1.

Povećanje obuhvata djece između 3 i 6 godina predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem

- Rekonstrukcija i adaptacija postojećih, te izgradnja novih objekata predškolskih ustanova i drugih objekata
- Ostvarivanje partnerstva između javnog i privatnog sektora
- Uključivanje nevladinog sektora kroz različite oblike podrške

Strateški cilj 2.

Izrada efikasnijeg i kvalitetnijeg sistema usluga predškolskog vaspitanja i obrazovanja

- Jačanje partnerstva sa porodicom
- Organizovanje mobilnih timova vaspitača i stručnih saradnika
- Obezbeđenje praćenja kvaliteta rada u predškolskoj ustanovi
- Osnaživanje saradnje između predškolskih ustanova i osnovnih škola
- Osavremenjivanje Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske

Strateški cilj 3. Poboljšavanje postojećeg modela inicijalnog obrazovanja i profesionalnog razvoja i efikasnijeg sistema kontinuiranog stručnog usavršavanja vaspitača

Strateški cilj 4. Podizanje svijesti javnosti i donosioca odluka o značaju ranog učenja i mogućim efektima na kasniji razvoj i učenje

Strateški cilj 5. Stvaranje uslova za uključivanje u institucionalno predškolsko vaspitanje i obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju

Strateški cilj 5.1. Cjeloživotno učenje

Strateški cilj: Povećanje ulaganja u predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Strateški cilj: Obezbeđivanje jednake dostupnosti predškolskom vaspitanju i obrazovanju

¹¹ Ministarstvo prosvjete i kulture, juni 2016. godine

g) Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju

Ovim zakonom¹² uređuje se predškolsko vaspitanje i obrazovanje djece od šest mjeseci do polaska u osnovnu školu, a koji se ostvaruje kroz program predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja obavlja se u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, specijalnim školama i ustanovama zdravstvene i socijalne zaštite u kojima su zbrinuta djeca predškolskog uzrasta.

U okviru djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja obezbjeđuju se jednaki uslovi i prilike u ostvarivanju prava djece na vaspitanje i obrazovanje za dobrobit njihovog fizičkog i mentalnog zdravlja i sigurnosti bez obzira na pol, sposobnosti, socijalno-ekonomski status i stil života porodice, kulturno, etničko, nacionalno i vjersko nasljeđe, kao i za ostvarivanje programa, zavisno od potreba i interesa djece predškolskog uzrasta.

Predškolska ustanova, pored osnovne djelatnosti propisane stavom 1. ovog člana, ostvaruje i ostale djelatnosti kojima se obezbjeđuje ishrana, njega, preventivno- zdravstvena i socijalna zaštita, kao i druge djelatnosti u funkciji vaspitanja i obrazovanja, pod uslovom da se ne ometa obavljanje osnovne djelatnosti.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje odvija se u skladu sa ovim zakonom i ratifikovanim međunarodnim konvencijama.

Cilj predškolskog vaspitanja i obrazovanja je podsticanje fizičkog, intelektualnog, socioemocionalnog razvoja, razvoja govora i komunikacije, kreativnosti i stvaralaštva djece, učenje zasnovano na iskustvu i interesovanjima, sticanje novih iskustava i proširivanje znanja o sebi, drugim ljudima i svijetu potrebnih za dalje obrazovanje i vaspitanje i uključivanje djece u društvenu zajednicu, poštujući i uvažavajući prava i mogućnosti djece.

Zadaci predškolskog vaspitanja i obrazovanja su:

- 1) pravovremena podrška intelektualnom razvoju, učenju i sticanju saznanja nužnih za razumijevanje prirode, društva i svijeta oko sebe, u skladu sa individualnim potrebama i interesovanjima,
- 2) razvijanje sposobnosti razumijevanja i prihvatanja sebe i drugih u skladu sa razvojnim mogućnostima, razvijanje sposobnosti za dogovaranje i uvažavanje tuđih gledišta u grupi, uvažavanje različitosti i poštivanje prava djece, ljudskih i građanskih prava i osnovnih sloboda, etičke i vjerske tolerancije, jačanje povjerenja među djecom, kao i razvijanje svijesti o jednakosti i ravnopravnosti polova,
- 3) obezbjeđivanje uslova i podrške za optimalan fizički rast i razvoj, zdrav život, razvoj fizičkih sposobnosti i zdravstveno-higijenskih navika radi promovisanja zdravog načina života i zaštite i očuvanja zdravlja i zdrave životne sredine,

¹² „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj:79/15

4) njegovanje osjećaja pripadnosti, identiteta i kontinuiteta sa duhovnom i kulturnom baštinom okruženja, oslonjenog na tradiciju i kulturnu baštinu zajednice evropskih naroda,

5) razvijanje samokontrole i odgovornosti, sposobnosti prepoznavanja doživljavanja i izražavanja emocija, razvoj empatijskih sposobnosti od značaja za socijalizaciju i odgovorno učestvovanje u društvenom životu,

6) otkrivanje i unapređivanje uslova za stvaralaštvo i izražavanje putem različitih medija, podrška dječjem ulasku u svijet umjetnosti kroz doživljavanje umjetničkih djela i umjetničkog izražavanja i kreativnog mišljenja u različitim vidovima umjetnosti i

7) pripremanje djece za naredni stepen obrazovanja.

Predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem obezbjeđuju se:

- 1) ostvarivanje prava djece za ravnopravnu podršku u razvoju i učenju svakog predškolskog djeteta
- 2) podrška porodici u ostvarivanju uloge u vezi sa zaštitom, negom, vaspitanjem, obrazovanjem i podsticanjem opšteg psihofizičkog razvoja djece, kao i podizanje pedagoške kulture roditelja u pravcu odgovornog roditeljstva,
- 3) doprinos porodičnom vaspitanju i socijalne intervencije usmjerene ka manje podsticajnim uslovima u zajednici uz poštivanje najboljih dječjih interesa i
- 4) ulaganje društva u rano učenje kao najbolju investiciju za budućnost, blagostanje i opšti društveni napredak.

U ostvarivanju djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja i ostalih djelatnosti predškolske ustanove zabranjene su sve vrste nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i sve aktivnosti kojima se ugrožavaju, diskriminišu ili izdvajaju djeca, odnosno grupa djece, po bilo kojem osnovu, u skladu sa važećim zakonima i međunarodnim konvencijama.

Predškolske ustanove će obezbijediti efikasne mehanizme zaštite protiv nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i diskriminacije i bilo koje vrste uznemiravanja u skladu sa protokolom o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece.

h) Pravilnik o pedagoškim standardima i normativima za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja (64/13)

Ovim pravilnikom utvrđuju se prostorni, materijalni i drugi standardi, normativi i kriterijumi koji treba da budu ispunjeni za osnivanje predškolskih ustanova i centara za igru i druženje djece u Republici Srpskoj, a u cilju obavljanja kvalitetnog vaspitno-obrazovnog rada i uspješnog ostvarivanja ciljeva i zadataka u predškolskim ustanovama i centrima.

Jedinstveni standardi i normativi usklađeni su sa najboljim interesom djeteta o kojem se brinu u predškolskoj ustanovi i centru, te potrebama i etikom profesije iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Članom 106. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju propisano je da će Ministar u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu zakona donijeti Pravilnik o standardima i normativima za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Iako je navedeni zakon stupio na snagu u oktobru 2015. godine, navedeni pravilnik do danas nije donesen.

i) Pravilnik o programu predškolskog vaspitanja i obrazovanja

Ovim pravilnikom¹³ uređuje se Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, specijalnim školama i ustanovama zdravstvene i socijalne zaštite u kojima su zbrinuta dje- ca predškolskog uzrasta (u daljem tekstu: ustanova), njego- va primjena i način ostvarivanja.

Program se temelji na procjeni, planiranju i evaluaciji prakse, a odslikava dobro poznavanje djece, njihovog učenja, interesa i životnih okolnosti, odnosno konteksta u kome dijete živi.

U okviru cjelovitog razvojnog programa mogu se primjenjivati i sljedeći programi:

- 1) specijalizovani razvojni programi,
- 2) interventni, kompenzacioni i rehabilitacioni programi i
- 3) programi za djecu pred polazak u školu, ako nisu obuhvaćena nekim oblikom predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

j) Ostali propisi iz oblasti predškolskog obrazovanja i vaspitanja:

Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja – RPZ, 2007.godina

Pravilnik o postupku za osnivanje i prestanak rada predškolske ustanove (32/16)

Pravilnik o vrsti stručne spreme zaposlenih u predškolskoj ustanovi (36/16)

Pravilnik o radnom vremenu vaspitača, stručnih saradnika i medicinskih tehničara u predškolskoj ustanovi (66/17)

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra predškolskih ustanova (23/18)

Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja ishrane, njege, preventivno-zdravstvene i socijalne zaštite djece u predškolskoj ustanovi (88/16)

Pravilnik o ostvarivanju stručno-pedagoškog nadzora (4/16)

¹³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 71/16

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1) Naziv i tip predškolskih ustanova

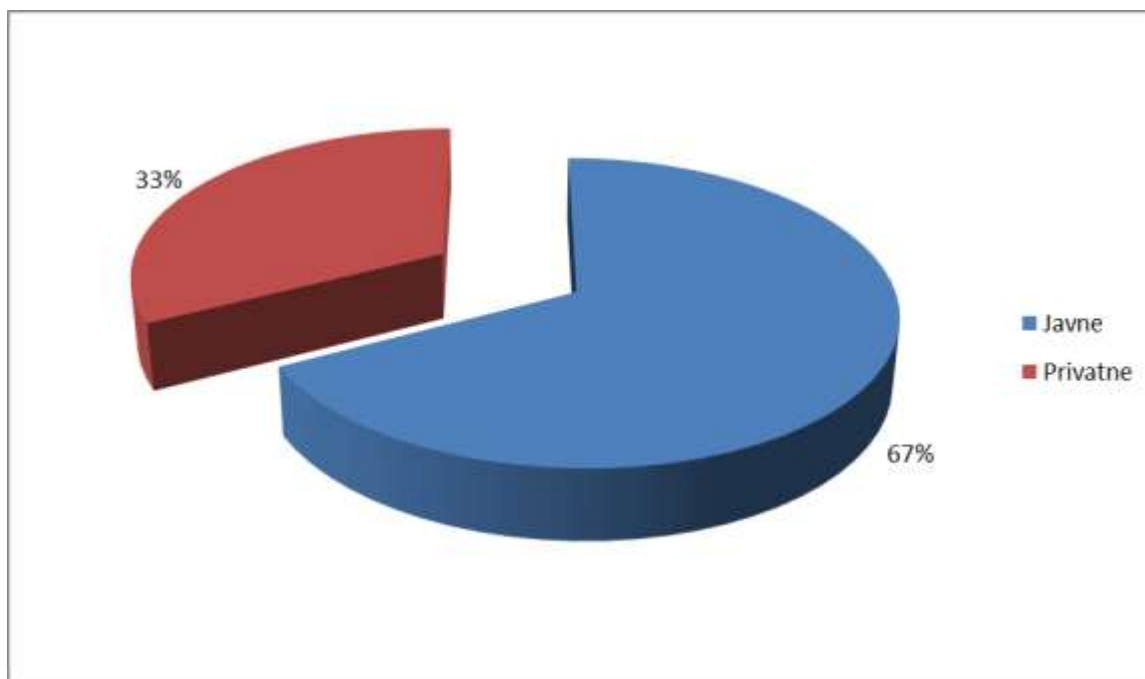
Predškolska ustanova može biti osnovana kao javna ili privatna ustanova (član 12. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju). Javne i privatne ustanove osnivaju se pod jednakim uslovima.

Predškolsku ustanovu mogu osnovati: Republika, jedinica lokalne samouprave, vjerska zajednica i drugo pravno i fizičko lice, u skladu sa zakonom.

Ukoliko je osnivač predškolske ustanove fizičko lice, to lice ne može biti lice protiv koga se vodi krivični postupak, niti lice koje je pravosnažno osuđeno na kaznu propisanu propisima kojima se reguliše krivično zakonodavstvo, a koje ga čini nedostojnim za rad u predškolskim ustanovama. Sve predškolske ustanove čine mrežu predškolskih ustanova koja se utvrđuje odlukom Vlade svake četiri godine.

Prema podacima Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, sa danom 31.12.2017. godine, od ukupno 106 predškolskih ustanova, 95 ustanova dobilo je odobrenje za rad, od čega 34 javne i 61 privatna ustanova.

Grafički prikaz br.1

Na Upitnik Ombudsmana za djecu Republike Srpske, koji je proslijeđen svim predškolskim ustanovama, odgovor je dostavilo ukupno 46 predškolskih ustanova, i to 31 javna i 15 privatnih ustanova.

Ili ako bi to predstavili u procentima skoro sve javne ustanove odnosno 91%, a od privatnih 25%.

2) Oblik organizovanja

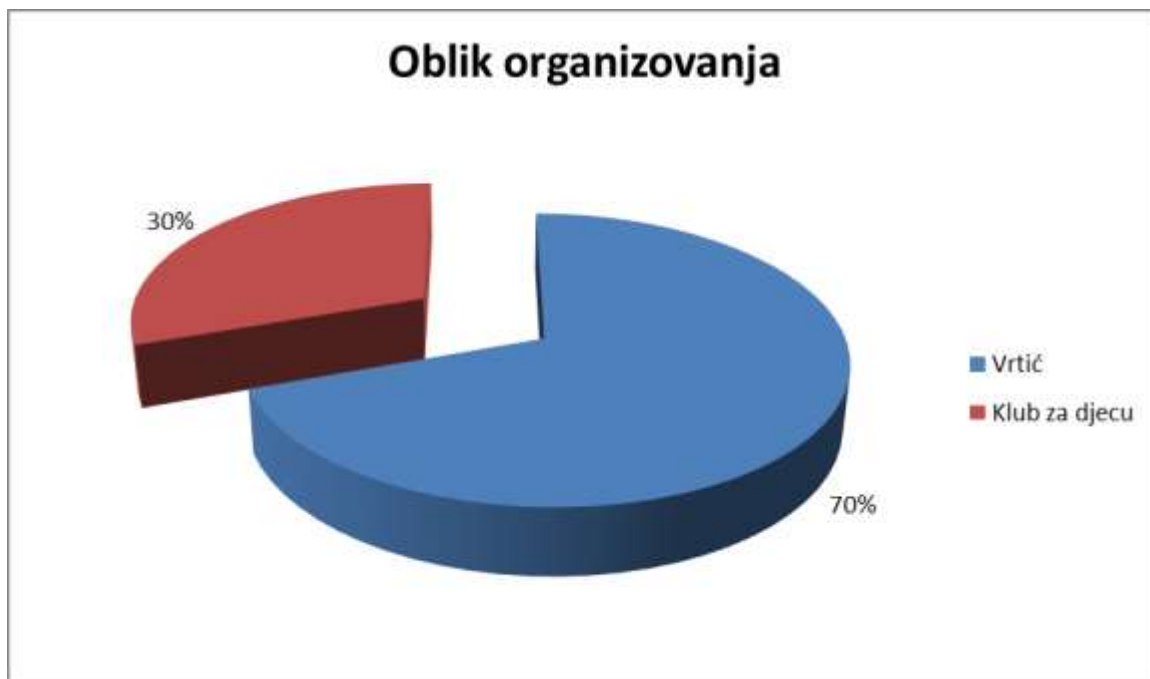
Prema članu 12. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, predškolska ustanova može biti osnovana kao javna ili privatna ustanova. Javne i privatne ustanove osnivaju se pod jednakim uslovima. Predškolska ustanova se može organizovati kao dječiji vrtić ili klub za djecu.

Dječiji vrtić kao organizaciona jedinica predškolske ustanove osniva se u prostoru odgovarajuće namjene.

Klub za djecu može se osnovati u prilagođenom porodičnom prostoru ili drugom odgovarajućem prostoru.

Prema podacima Ombudsmana za djecu većina javnih predškolskih ustanova organizovane su kao vrtići (30 javnih i samo 2 privatna), dok su privatne predškolske ustanove organizovane kao klubovi za djecu (13 privatnih i 1 javni).

Grafički prikaz br.2

3) Sjedište predškolske ustanove

Navedenim istraživanjem Ombudsmana za djecu obuhvaćene su javne i privatne predškolske ustanove na cijeloj teritoriji Republike Srpske.

Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je da se većina predškolskih ustanova nalazi u gradskim sredinama, dok je u ruralnim sredinama ovaj vid obrazovanja manje zastupljen.

U 22 jedinice lokalnih samouprava ne postoje predškolske ustanove, što je zabrinjavajuće i otežavajuća okolnost za sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske.

U 43 jedinice lokalne samouprave funkcionišu javne ili privatne predškolske ustanove. Važno je spomenuti da je u nekim sredinama izraženija privatna inicijativa za osnivanje ovakvih ustanova (Istočno

Novo Sarajevo, Istočna Ilidža), dok jedinice lokalne samouprave još nisu obezbijedile uslove za osnivanje predškolskih ustanova u javnom sektoru.

Procenat obuhvata djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO) po jedinicama lokalnih samoupravau 2013/2014. godini¹⁴:

Gacko 29	Rogatica 14	Nevesinje 8	Vukosavlje 0
Trebinje 28	Bijeljina 14	Foča 8	Donji Žabar 0
Banja Luka 22	Modriča 13	Doboj 8	Ist. Drvar 0
Srebrenica 20	Kostajnica 13	I. Novo Sarajevo 7	Ist. Mostar 0
Berkovići 20	Srbac 13	Milići 7	Ist. Stari Grad 0
Šamac20	Bileća 12	Prnjavor 7	Jezero 0
Ljubinje 19	Čelinac 12	Bratunac 7	Kalinovik 0
Mrkonjić Grad 19	Pale 12	Ugljevik 7	Krupa na Uni 0
Ist. Ilidža 17	Derventa 12	Novi Grad 6	Kupres 0
Čajniče 17	Prijedor 11	Lopare 6	Novo Goražde 0
Višegrad 16	Kozarska Dubica 10	Zvornik 6	Osmaci 0
Laktaši 16	Vlasenica 9	Teslić 6	Oštra Luka 0
Gradiška 15	Sokolac 9	Šipovo 6	Pelagićevo 0
Brod 14	Kotor Varoš 9	Kneževo 4	Petrovac 0
			Petrovo 0
			Ribnik 0
			Rudo 0
			Trnovo 0
			Han Pijesak 0

¹⁴ Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021. godine

U saradnji sa predškolskim ustanovama osnovne škole mogu da obavljaju program za djecu u godini pred polazak u školu, interventni, kompenzacioni, rehabilitacioni program, te program jačanja roditeljskih znanja i sposobnosti u vaspitanju predškolske djece. U jedinicama lokalnih samouprava u kojima ne postoje predškolske ustanove osnovne škole mogu da obavljaju navedene programe i samostalno.

4) Rješenje o odobrenju za rad

Predškolska ustanova osniva se ukoliko¹⁵:

- 1) postoji potreba za osnivanjem predškolske ustanove,
- 2) su definisani načini obezbjeđenja sredstava za rad,
- 3) je obezbjeđen potreban broj vaspitača, stručnih saradnika i ostalih zaposlenih,
- 4) je obezbjeđena primjena programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja,
- 5) Je u skladu sa standardima i normativima prostora i opreme osiguran odgovarajući prostor u smislu higijensko-tehničkih uslova i
- 6) je u skladu sa standardima i normativima osiguran namještaj, oprema, didaktička sredstva, materijali i igračke koji su prilagođeni potrebama djece predškolskog uzrasta.

Za osnivanje predškolske ustanove¹⁶ potrebno je obezbijediti sljedeće uslove:

- 1) odgovarajući objekat,
- 2) odgovarajuću opremu i namještaj,
- 3) materijal za rano učenje i igračke,,
- 4) godišnji program rada na propisanom obrascu i
- 5) potreban broj vaspitača i drugih radnika.

Nakon dostavljanja potpune dokumentacije, ministar imenuje komisiju koja utvrđuje ispunjenost uslova za osnivanje predškolske ustanove.

Na osnovu zapisnika komisije, ministar rješenjem utvrđuje ispunjenost uslova za osnivanje predškolske ustanove.

Ukoliko komisija utvrdi da nisu ispunjeni uslovi za osnivanje predškolske ustanove određuje rok u kojem je osnivač dužan da otkloni utvrđene nedostatke, a ako isti ne budu otklonjeni u datom roku ministar će donijeti rješenje kojim se odbija zahtjev osnivača.

Na osnovu rješenja ministra o ispunjenosti uslova vrši se upis u sudski registar, čime predškolska ustanova stiče svojstvo pravnog lica .

Po dostavljanju dokaza o upisu u sudski registar, ministar donosi rješenje o odobrenju za rad predškolske ustanove, te se na osnovu rješenja o odobrenju za rad predškolska ustanova upisuje u Registar predškolskih ustanova koju vodi Ministarstvo.

¹⁵ Član 13. Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju

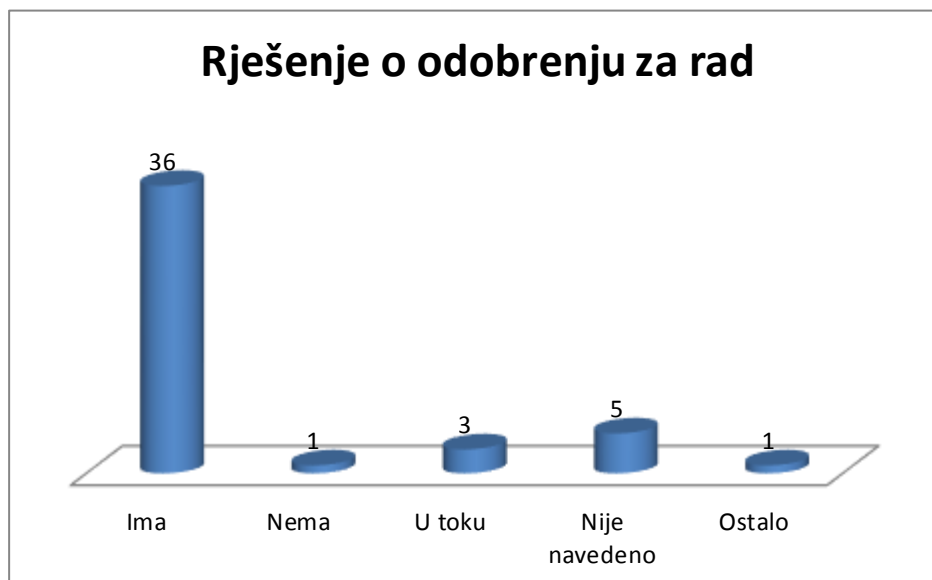
¹⁶ Član 10. Pravilnika o postupku za osnivanje i prestanak rada predškolske ustanove (32/16)

Ispunjenost uslova za nastavak rada i obavljanje djelatnosti predškolske ustanove utvrđuje se po potrebi, a obavezno svake četiri godine u saradnji sa nadležnim organima.

Prema podacima dobijenim u istraživanju Ombudsmana za djecu, rješenje o odobrenju za rad ima 36 predškolskih ustanova, 1 ustanova nema odobrenje za rad (Banja Luka – Centar za predškolsko vaspitanje i obrazovanje), za 3 predškolske ustanove u toku je procedura za dobijanje odobrenja za rad, dok 5 predškolskih ustanova nije odgovorilo na navedeno pitanje. Jedna predškolska ustanova navodi da ima odobrenje za rad iz 1964. godine.

Ombudsman za djecu Republike Srpske uputio je Ministarstvu prosvjete i kulture Republike srpske Preporuku – ispunjenost uslova za rad predškolske ustanove, broj: 1158-21-PŽS-22/17 od 20.09.2017. godine.

Grafički prikaz br.3

5) Broj organizacionih jedinica

Predškolske ustanove mogu da imaju jednu ili više organizacionih jedinica, i one nemaju svojstvo samostalnog pravnog lica. Organizacione jedinice u okviru predškolske ustanove mogu imati nazive.

Prema rezultatima istraživanja 36 predškolskih ustanova ima samo jednu organizacionu jedinicu, 6 predškolskih ustanova ima dvije organizacione jedinice i 4 predškolske ustanove u svom sastavu imaju 4 i više organizacionih jedinica.

Najveći broj organizacionih jedinica ima Centar za predškolsko vaspitanje i obrazovanje Banja Luka, ukupno 22 organizacione jedinice, zaključno sa danom 30.04.2018. godine.

Grafički prikaz br.4

6) Podaci o licima zaposlenim u predškolskoj ustanovi

Djelatnost predškolskog vaspitanja i obrazovanja, u smislu vaspitno-obrazovnog rada, njege, preventivno-zdravstvene i socijalne zaštite, ostvaruju vaspitači, stručni saradnici i medicinski tehničari.

Vaspitno-obrazovni rad u jasličkim, odnosno vrtićkim grupama obavljaju vaspitači.

Stručni saradnici rade na poslovima kojima se unapređuje vaspitno-obrazovni rad i druge pedagoške funkcije predškolske ustanove, preventivno-zdravstvena i socijalna zaštita, ishrana i njega djece.

Stručni saradnici koji rade na poslovima unapređenja vaspitno-obrazovnog rada su:

1) pedagog, 2) psiholog i 3) defektolog.

Stručni saradnici koji rade na poslovima unapređenja socijalne i preventivno-zdravstvene zaštite, ishrane i njege djece su: 1) socijalni radnik, 2) nutricionista - dijetetičar i 3) doktor medicine, specijalista pedijatrije.

Broj potrebnih radnika u javnoj predškolskoj ustanovi definiše se aktom predškolske ustanove, kojim se detaljnije utvrđuju uslovi za rad i obavljanje djelatnosti, prema kome broj radnika zavisi od oblika rada i broja vaspitnih grupa u ustanovi, načina organizovanja ishrane, veličine i broja objekata, kao i građevinsko-tehničkih osobina i lokacija objekata.¹⁷

U predškolskoj ustanovi koja ima više od pet vaspitnih grupa može se angažovati jedan stručni saradnik, u zavisnosti od potrebe predškolske ustanove.

Predškolske ustanove koje nemaju stručnog saradnika mogu ostvariti saradnju sa drugim vaspitno-obrazovnim ustanovama.

Vaspitači, stručni saradnici i direktori predškolskih ustanova obuhvaćeni su obaveznim programom obuke i usavršavanja.

Prema dobijenim podacima:

15 predškolskih ustanova nema ni jednog stručnog saradnika

18 predškolskih ustanova ima jednog stručnog saradnika

8 predškolskih ustanova ima 2 stručna saradnika i

5 predškolskih ustanova ima 3 i više stručnih saradnika.

Grafički prikaz br.5

¹⁷ Član 61. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju

7) Podaci o djeci koja pohađaju predškolsku ustanovu

Obuhvat institucionalnim predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem je u vrijeme usvajanja prethodne strategije razvoja predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2005) iznosio 8% ukupne predškolske populacije. Skoro deceniju kasnije svega 9,8% populacije je upisano u predškolske ustanove. Tom procentu treba dodati 4,46% populacije petogodišnjaka koji pohađaju programe pred polazak u školu. Dakle, ukupan obuhvat svim vidovima predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini iznosi 14,26% populacije od 0-6 godina (u čemu djeca ispod 3 godine starosti učestvuju sa 9,5% od ukupnog broja obuhvaćene djece). Od svih država centralne i istočne Evrope, najveći procenat neupisane djece od 3 do 6 godina u predškolske ustanove ima Tadžikistan. Druga na toj negativnoj listi je Bosna i Hercegovina.

U pogledu socijalne strukture, ustanove predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini uglavnom pohađaju djeca iz urbanih sredina, najčešće sa oba zaposlena roditelja. Ta djeca čine 75,5% ukupnog broja djece u predškolskim ustanovama, dok su djeca nezaposlenih roditelja zastupljena sa manje od 2%.¹⁸

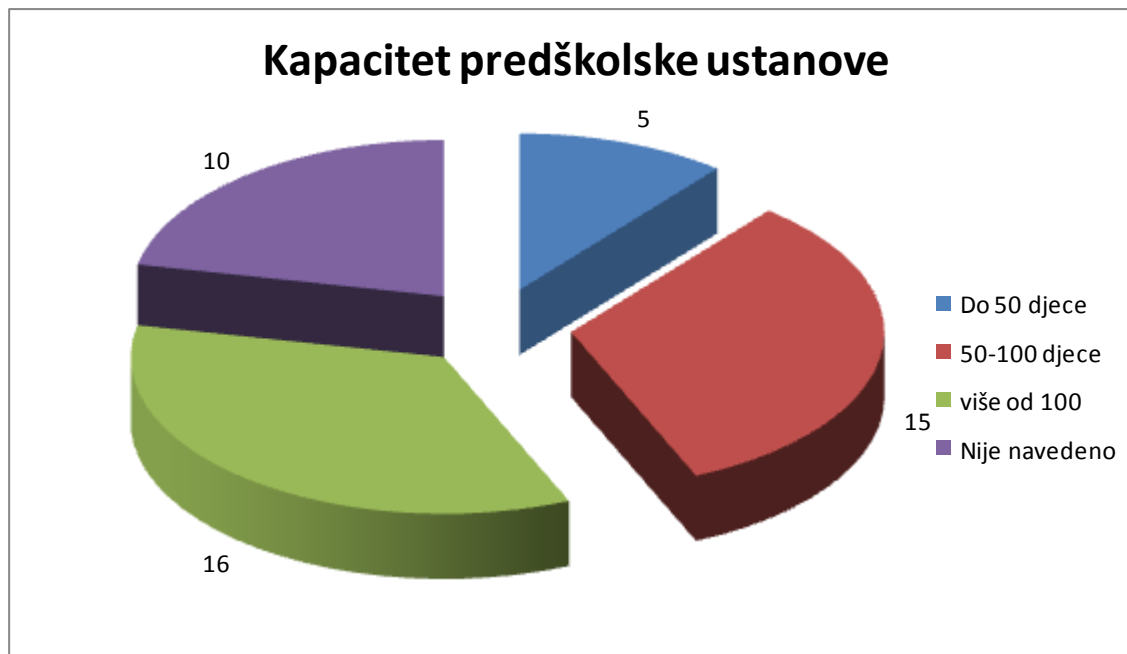
Tabela-Broj predškolskih ustanova, djece i zaposlenih u predškolskim ustanovama¹⁹

	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016
Broj ustanova	67	68	69	78	78	82	95	99	113	124
Broj djece	5082	5502	6342	6583	6394	6732	7369	7599	8166	9093
Muški	2675	2916	3360	3504	3358	3505	3896	3989	4239	4726
Ženski	2407	2586	2982	3079	3036	3227	3473	3610	3927	4367
Broj zaposlenih	818	848	918	981	991	1018	1110	1156	1268	1392
Vaspitači	354	366	402	449	444	470	538	574	630	724
Zdravstveni radnici	107	110	119	139	120	117	109	97	84	57
Stručni saradnici	27	22	26	34	40	44	48	49	43	59

¹⁸ Platforma za razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017-2022. (2/18)

¹⁹ Statistički godišnjak Republike Srpske 2017, str 427

Grafički prikaz br.6

Optimalna veličina objekta jedne organizacione jedinice predškolske ustanove je smještaj za 50-100 djece, odnosno najviše četiri vaspitne grupe.²⁰

Prema dobijenim podacima, najveći broj predškolskih ustanova u Republici Srpskoj je kapaciteta 50-100 djece.

8) Podaci o vaspitnim grupama u predškolskoj ustanovi

Predškolska ustanova može se osnovati ako ima najmanje jednu vaspitnu grupu formiranu u skladu sa zakonom.

Broj djece u vaspitnoj grupi određuje se u skladu sa potrebama, a na osnovu zakona i propisa koji regulišu standarde i normative za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja.²¹

Prema Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju rad sa djecom u predškolskim ustanovama organizuje se u vaspitnim grupama.

Vaspitne grupe osnivaju se prema uzrastu djece, vrsti i trajanju programa, sposobnostima, potrebama i interesima djece i roditelja.

²⁰ Član 18. Pravilnika o pedagoškim standardima i normativima za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja

²¹ Član 13. Pravilnika o postupku za osnivanje i prestanak rada predškolske ustanove

Vaspitne grupe mogu biti:

- 1) jaslíčke - za uzrasni period od šest mjeseci do tri godine, i
- 2) vrtíčke grupe - za uzrasni period od tri godine do polaska u školu.

Vaspitne grupe mogu biti formirane od djece istog ili djece različitog uzrasta, tj. mješovite grupe. Mješovite vaspitne grupe formiraju se samo u slučajevima gdje se ne mogu formirati grupe istog uzrasta.

Broj djece u vaspitnoj grupi ne smije prelaziti propisane standarde i normative. Prema Zakonu, broj djece u vaspitnoj grupi je:

- 1) jaslíčka grupa od šest mjeseci do jedne godine - do šestoro djece,
- 2) jaslíčka grupa od jedne do dvije godine - do 12 djece,
- 3) jaslíčka grupa od dvije do tri godine - do 15 djece,
- 4) mješovita jaslíčka grupa - do 14 djece,
- 5) vrtíčka grupa od tri do četiri godine - do 21-og djeteta,
- 6) vrtíčka grupa od četiri do pet godina - do 24 djece,
- 7) vrtíčka grupa od pet do šest godina - do 25 djece i
- 8) mješovita vrtíčka grupa - do 25 djece.

Tabela-Broj vaspitnih grupa i djece u predškolskom obrazovanju prema uzrastu²²

	2006/2 007	2007/2 008	2008/2 009	2009/2 010	2010/2 011	2011/2 012	2012/2 013	2013/2 014	2014/2 015	2015/2 016
Broj vaspitnih grupa	241	252	276	287	287	300	334	366	396	430
Sa djecom do 3 god	59	60	66	68	69	71	79	94	98	107

²² Statistički godišnjak Republike Srpske 2017, str 427

Sa djecom preko 3 godi	182	192	210	219	218	229	255	272	298	323
Broj djece	5082	5502	6342	6583	6394	6732	7369	7599	8166	9093
Do 3 godine	869	969	1098	1096	1109	1115	1205	1312	1360	1675
Preko 3 godine	4213	4533	5244	5487	5285	5617	6164	6287	6806	7418

Ukoliko postoji potreba, predškolska ustanova za tekuću radnu godinu, uz saglasnost osnivača, može utvrditi veći broj djece koja se upisuju u vaspitnu grupu, s tim da broj upisane djece ne može biti uvećan za više od 20% od broja utvrđenog zakonom.

Broj djece u vaspitnim grupama koji je propisan zakonom provjerava se kao uslov prilikom utvrđivanja ispunjenosti uslova za nastavak rada predškolske ustanove.

U mješovitim grupama broj djece se smanjuje, do 20% u grupi sa dvije uzrasne dobi, do 30% sa 3 uzrasne dobi, a do 40%, ako je kombinacija od više uzrasta, uzimajući, pri tome, prosječnu maksimalnu veličinu; za jasliske grupe: 12 djece, a za vrtičke: 25 djece.²³

U jednoj optimalnoj vaspitnoj grupi ne može biti više od jednog djeteta sa smetnjama u razvoju, izuzev u predškolskoj ustanovi koja ima manji broj vaspitnih grupa u odnosu na broj upisane djece sa smetnjama u razvoju, kada u grupi može biti i dvoje djece sa smetnjama u razvoju, ali se broj djece u grupi tada umanjuje za tri.

Prema Programu predškolskog vaspitanja i obrazovanja iz 2007. godine optimalan broj vaspitača po grupi iznosi od 2 do 2,5 vaspitača. S obzirom da važećim propisima nisu definisani kriterijumi, odnosno standardi i normativi koji uređuju ovo pitanje, Ombudsman za djecu je dao preporuku da se izvrše izmjene i dopune Pravilnika o pedagoškim standardima i normativima za oblast predškolskog vaspitanja i

²³ Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Istočno Sarajevo, 2007. godine

obrazovanja tako što će definisati standarde koji se odnose na zaposlena lica u predškolskim ustanovama, odnosno broj potrebnih radnika (vaspitača, stručnih saradnika i saradnika), zavisno od broja vaspitnih grupa, trajanju i vrsti programa te stvarnih uslova rada.²⁴

Tabela-Broj djece prema dobijenim podacima

Grupa	Br. grupa	Br. djece	Djece po grupi
Jaslička 6 m - 1 god.	0	0	0
Jaslička 1 – 2 god.	18	266	14.7
Jaslička 2 - 3 god.	23	449	19.5
Mješovita jaslička	47	772	16.4
Vrtićka grupa 3 – 4 god.	53	1254	23.6
Vrtićka grupa 4 – 5 god.	48	1285	26.7
Vrtićka grupa 5 – 6 god.	54	1473	27.2
Mješovita vrtićka	71	1765	24.8

Ukupan broj djece koja su prema dobijenim podacima, na dan 30.04.2018.godine, uključena u predškolsko vaspitanje i obrazovanje je 7264.

Tabela-Broj vaspitača prema dobijenim podacima

Grupa	Br. vaspitača	Vaspitača po grupi	Djece po vaspitaču
Jaslička 6 m - 1 god.	0	0	0
Jaslička 1 – 2 god.	35	1.9	7.6
Jaslička 2 - 3 god.	51	2.21	8.8
Mješovita jaslička	92	1.9	8.3
Vrtićka grupa 3 – 4 god.	102	1.9	12.2
Vrtićka grupa 4 –	73	1.5	17.6

²⁴ Preporuka - pedagoški standardi inormative za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja, broj: 145-1-UP-4/17 od 1.3.2017. godine

5 god.			
Vrtićka grupa 5 – 6 god.	100	1.8	14.7
Mješovita vrtićka	136	1.9	12.9

9. i 10) Djeca sa smetnjama u razvoju

Vaspitno-obrazovni rad sa djecom sa smetnjama u razvoju ostvaruje se prema individualizovanom vaspitno-obrazovnom programu, zavisno od potreba i mogućnosti djece.

Ministar donosi Pravilnik o načinu i uslovima ostvarivanja programa u predškolskim ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju.²⁵

Vaspitno-obrazovni rad za djecu sa smetnjama u razvoju uključenu u redovne uzrasne grupe u predškolskoj ustanovi obavljaju vaspitači uz stručnu podršku defektologa, u zavisnosti od vrste smetnje.²⁶

Vaspitna grupa koju pohađa dijete sa smetnjama u razvoju može da ima saradnika za vaspitača. Saradnik za vaspitača pruža tehničku pomoć vaspitaču i djetetu sa smetnjama u razvoju, a na čije posebnosti ukazuje roditelj ili staratelj. Tehnička pomoć podrazumijeva pružanje podrške djetetu pri obavljanju lične higijene, asistenciju djetetu pri korišćenju toaleta, podršku u kretanju djeteta i podršku prilikom ručavanja i odijevanja. Poslove saradnika za vaspitača mogu da obavljaju lica sa najmanje završenom srednjom školom u četverogodišnjem trajanju ili studenti fakulteta za obrazovanje pedagoškog kadra i medicinskih fakulteta, u okviru studentske prakse ili volonterski.

Podaci dobijeni istraživanjem Ombudsmana za djecu:

- a) Da li imate djecu sa smetnjama u razvoju
 - DA 19 (14 u javnim i 5 u privatnim predškolskim ustanovama)
 - NE 27

²⁵ Ombudsman za djecu uputio je Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske Preporuku za donošenje pravilnika o načinu i uslovima ostvarivanja programa u predškolskim ustanovama za djecu sa smetnjama u razvoju, broj: 883-82-2-PŽ-2/18 od 08.08.2018. godine

²⁶ Član 2. Stav 3 Pravilnika o vrsti stručne spremljenih u predškolskoj ustanovi (36/16)

Grafički prikaz br.7

b) Broj djece sa smetnjama u razvoju:

- 1-3 djece: 14 predškolskih ustanova
- 3-6 djece: 3 predškolske ustanove
- 6 i više: 2 predškolske ustanove

c) Imaju li djeca sa smetnjama u razvoju stručnu/tehničku podršku:

- DA 9
- NE 10

d) Stručna sprema lica koja pružaju podršku djeci sa smetnjama u razvoju:

- logoped
- psiholog
- druga lica sa SSS i volonteri.

Prema podacima iz Platforme za razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u BiH, u prosijeku u predškolske ustanove u Bosni i Hercegovini godišnje je uključeno oko 500 djece sa smetnjama u razvoju. Neophodnost inkluzivnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja je kao opredjeljenje ugrađeno u strateška dokumenta i zakone, ali nema u potrebnoj mjeri razvijenih pratećih akata ni druge pomoći u jačanju inkluzije (adekvatno inicijalno obrazovanje i cjeloživotno učenje vaspitača, savremena paradigma o procjeni i tretmanu djece sa posebnim potrebama, standardi i normativi za rad ustanova, itd).

Takođe, kada je u pitanju broj djece uključen u vaspitno-obrazovni rad u predškolskim ustanovama, potrebno je napomenuti da pojedine predškolske ustanove ne vrše upis djece sa smetnjama u razvoju, čak i u slučaju kada je takvoj djeci preporučen boravak u vršnjačkoj grupi u cilju socijalizacije, uz obrazloženje da nemaju odgovarajuću stručni kadar za rad sa ovom kategorijom djece.²⁷

11) Da li je donesen akt kojim su propisani kriterijumi na osnovu kojih se vrši upis djece u predškolsku ustanovu (čl. 37. Stav 3. Zakona):

Upis djece u predškolsku ustanovu vrši se na osnovu ljekarskog uvjerenja dobijenog na osnovu pregleda o fizičkom i psihičkom razvoju djeteta i laboratorijskih nalaza koji sadrže bris nosa i grla i nalaz stolice od nadležne zdravstvene ustanove i izvoda iz matične knjige rođenih, a nakon izvršenog upisa, predškolska ustanova zaključuje ugovor sa roditeljem ili starateljem o međusobnim pravima i obavezama.

Način i postupak upisa djece u predškolsku ustanovu uređuje se statutom i opštim aktom predškolske ustanove.

Ukoliko ne postoje potrebni uslovi za obuhvat sve predškolske djece, predškolska ustanova je, uz saglasnost osnivača, dužna propisati kriterijume na osnovu kojih se vrši upis djece u predškolsku ustanovu i u tom slučaju se kao obavezni moraju definisati sljedeći kriterijumi:

- 1) djeca čiji su roditelji lica sa invaliditetom,
- 2) djeca samohranih roditelja,
- 3) djeca iz porodica sa troje ili više djece,
- 4) djeca iz porodica kojima je utvrđen status korisnika prava na novčanu pomoć, dječji dodatak i materinski dodatak,
- 5) djeca pripadnika manjinskih etničkih zajednica.

Predškolska ustanova, uz saglasnost osnivača, može propisati i druge kriterijume za upis djece.

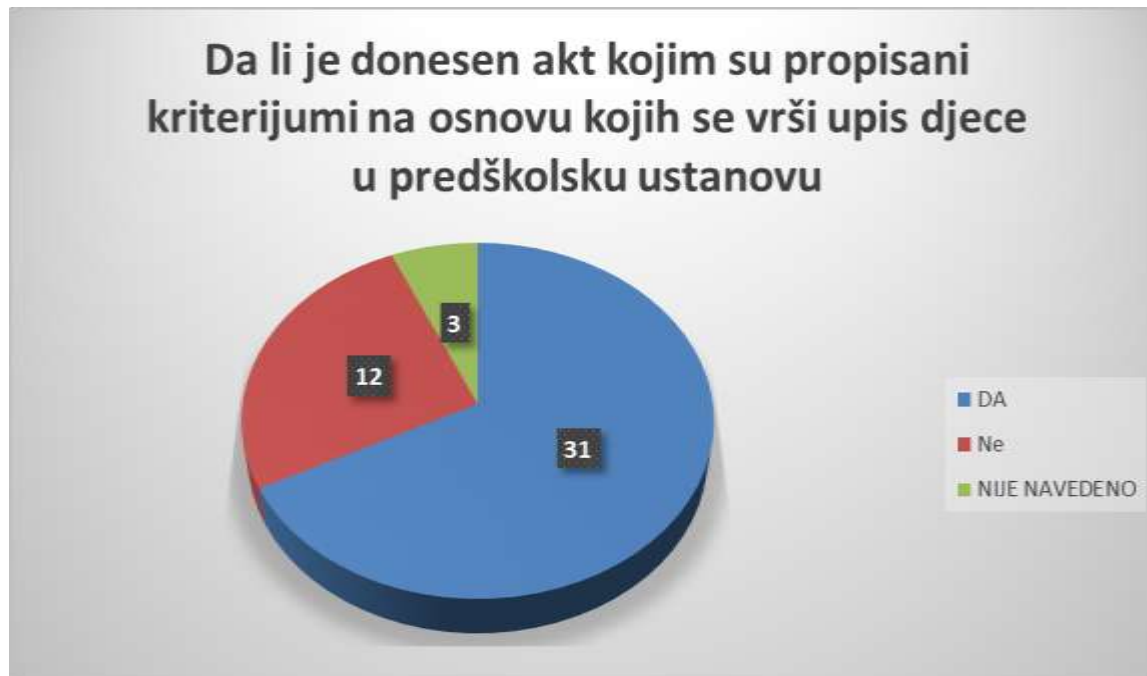
Djeca bez roditeljskog staranja i djeca sa smetnjama u razvoju ne podliježu postupku bodovanja na osnovu definisanih kriterijuma za prijem u predškolsku ustanovu. Upis djeteta sa smetnjama u razvoju razmatra predškolska ustanova na osnovu dokumentacije i procjene stručnog tima o psihofizičkom statusu i potrebama djeteta za odgovarajućim programima koje predškolska ustanova može ponuditi.

Prema podacima Ombudsmana za djecu, 31 predškolska ustanova ima propisane posebne kriterijume za upis djece, 12 nema propisane kriterijume, dok 3 ustanove nisu odgovorile na navedeno pitanje.

²⁷ Prijava-žalba broj: 883-82-2-PŽ/18

Predškolske ustanove koje su navele da nemaju akt kojim su definisani posebni kriterijumi za upis kao obrazloženje navode da isti nije donesen jer nema liste čekanja, odnosno sva prijavljena djeca budu i primljena, jer je kapacitet ustanove veći nego broj djece koja pohađaju ustanovu i sl, te da ne postoje posebni kriterijumi jer svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti za upis i prijem bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Grafički prikaz br.8

Pored zakonom propisanih tj. obaveznih kriterijuma, prema evidenciji koju je Ombudsman za djecu dobio istraživanjem, dodatni kriterijumi za upis su:

- djeca civilnih žrtava rata,
- djeca iz vaspitno zapuštenih porodica,
- djeca iz porodice sa oba zaposlena roditelja,
- djeca nezaposlenih roditelja,
- dijete sa jednim zaposlenim roditeljem ,
- dijete teško oboljelih roditelja,
- dijete za koje je CSR utvrdio da je potrebno uključiti u program predškolskog vaspitanja I obrazovanja,
- djeca prijavljena za cjelodnevni boravak,
- djeca čija su oba roditelja odsutna ili na redovnom školovanju,
- djeca u godini pred polazak u školu,
- djeca iz porodica čiji je uži član porodice obolio od teške bolesti,

- djeca čije je prebivalište u sjedištu predškolske ustanove,
- djeca zaposlenih u predškolskoj ustanovi

Pojedine predškolske ustanove kao posebne kriterijume za upis, odnosno prednost za upis daju djeci čiji su roditelji zaposleni u predškolskoj ustanovi, djeci čiji su roditelji redovno izmirivali troškove boravka djece u predškolskoj ustanovi, djeci koja se nalaze na listi čekanja, te djeci koja su ostala neprimljena na redovnom prijemu.

12) Da li ze predškolsku ustanovu/organizacionu jedinicu postoji „lista čekanja“ za upis djece u predškolsku ustanovu:

Prijem djece u predškolsku ustanovu, prema odredbama Okvirnog zakona, treba se obavljati tokom cijele godine, a javne i privatne predškolske ustanove trebaju osigurati jednake mogućnosti za prijem sve djece.

Prema rezultatima istraživanja 28 predškolskih ustanova (9 privatnih i 19 javnih) imaju tzv. „liste čekanja“ za upis djece u predškolsku ustanovu. Najčešće su u pitanju javne predškolske ustanove u gradskim sredinama, gdje više stotina djece čeka na upis. Prosječan broj djece na listi je 20-30 djece (najviše 1400, i najmanje 5 djece na listi), a prosječna dužina čekanja na upis je 3-6 mjeseci (najmanje 1 mjesec, a najduže 2 godine).

Takođe, 18 predškolskih ustanova nema liste čekanja, i kod ovih ustanova kapaciteti uglavnom nisu do kraja popunjeni.

13) Cijena boravka djece u predškolskoj ustanovi

Sredstva za obavljanje djelatnosti predškolske ustanove obezbjeđuje osnivač. Predškolska ustanova može da ostvari i prihode na osnovu: 1) donacija, 2) sponzorstva, 3) učešća roditelja, 4) primjene propisa kojima se reguliše javno-privatno partnerstvo i 5) drugih poslova.

Osnivač javne predškolske ustanove donosi odluku u kojoj mjeri i procentu će izdvajati sredstva za oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja od ukupnog budžeta jedinice lokalne samouprave. Osnivač predškolske ustanove donosi odluku o ekonomskoj cijeni usluge predškolske ustanove na osnovu utvrđene djelatnosti propisane članom 3. Zakona.

Kriterijumi kojim se utvrđuje ekonomska cijena usluge u predškolskoj ustanovi određeni su na osnovu strukture programa po vremenu trajanja, analitičke strukture stvarnih troškova usluge u predškolskoj ustanovi i broja upisane djece.

Ekonomska cijena usluge na godišnjem nivou utvrđuje se za kalendarsku godinu.

Iznos novčanog učešća roditelja za boravak djeteta u javnoj predškolskoj ustanovi određuje osnivač.

Upravni odbor, uz saglasnost osnivača, može definisati socioekonomske ili druge kategorije statusa roditelja u skladu sa kojima će biti utvrđeni različiti novčani iznosi učešća roditelja.

Djelatnost predškolske ustanove ostvaruje se u različitom trajanju, zavisno od potreba djece, roditelja ili staratelja i jedinice lokalne samouprave i osnivača, kao i od programske koncepcije predškolske ustanove, i to:

- 1) u cjelodnevnom trajanju - do 12 časova dnevno i
- 2) u poludnevnom trajanju - do šest časova dnevno.²⁸

Korisnici usluga u javnim predškolskim ustanovama u skladu sa ugovorom kojim se uređuju međusobna prava i obaveze između korisnika usluge i predškolske ustanove obezbjeđuju sredstva za direktne ili indirektne troškove ishrane, realizaciju specijalizovanih programa i osiguranje djece.

Troškovi za realizaciju specijalizovanih programa i troškovi osiguranja djece ne ulaze u mjesečni iznos koji korisnik usluga plaća za boravak djeteta u predškolskoj ustanovi.

Prema rezultatima istraživanja prosječna cijena cjelodnevnog boravka djeteta u predškolskoj ustanovi je 120/130 KM (najniža cijena cjelodnevnog boravka je 60 KM, a najviša 580 KM). cijena poludnevnog boravka je u prosijeku 80 – 100 KM (najniža cijena poludnevnog boravka je 60 KM, a najviša 430 KM).

Cijena boravka djeteta u predškolskoj ustanovi viša je u privatnom nego u javnom sektoru, što je s obzirom na način finansiranja ovog tipa ustanova i očekivano.

Tabela-Cijena boravka djeteta u predškolskoj ustanovi

	Poludnevni boravak	Cjelodnevni boravak
Manje od 100KM	20	8
Od 100-200KM	13	28
200KM i više	2	9
Nije navedeno:	9	1
Nema polud. boravka	2	-

U 16 predškolskih ustanova cijena boravka djeteta u vaspitnoj ustanovi ista u svim organizacionim jedinicama koje se nalaze u sastavu predškolske ustanove, dok 4 predškolske ustanove imaju različite cijene i to u sljedećim slučajevima:

- djeca u produženom boravku plaćaju višu cijenu,
- cijena je niža u područnim odjeljenjima,

²⁸ Radno vrijeme u predškolskoj ustanovi utvrđuje osnivač u skladu sa potrebama djece i njihovih roditelja ili staratelja. (Čl. 23. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju)

- u saradnji sa mjesnim zajednicama djeca u određenim naseljima borave besplatno u skraćenom trosatnom programu.

Grafički prikaz br.9

14) Posebne pogodnosti koje se odnose na cijenu boravka djece u predškolskoj ustanovi

Prema rezultatima istraživanja 42 predškolske ustanove imaju posebne pogodnosti koje se odnose na cijenu boravka djece u predškolskoj ustanovi. Navedene pogodnosti uglavnom se odnose na određene kategorije djece koje ostavruju i prednost prilikom upisa u predškolsku ustanovu. Što se tiče vrste pogodnosti, ona se uglavnom odnosi na smanjenu cijenu boravka najčešće u iznosu od 20-30% od ukupne cijene boravka, ili u besplatnom boravku za treće ili četvrto dijete.

a) Kategorija djece:

- djeca iz višečlanih porodica,
- treće i četvrto dijete koje pohađa predškolsku ustanovu,
- dvoje djece koja pohađaju predškolsku ustanovu,
- djeca bez roditelja,
- djeca samohranih roditelja,
- djeca lica koja su zaposlena u vrtiću,
- djeca čiji su roditelji lica sa invaliditetom,
- djeca iz socijalno ugroženih porodica,

- djeca sa smetnjama u razvoju i
- djeca žrtve nasilja.

b) Vrste pogodnosti:

- besplatan boravak (za djecu bez roditelj, za treće i četvrto dijete)
- niža cijena boravka (kada dvoje djece pohađaju ustanovu cijena za drugo dijete je umanjena za 10-30%)
- za drugo i svako sledeće dijete 30 do 40% smanjena cijena
- za četvero i više djece cijena boravka umanjuje se za 50%

Četiri predškolske ustanove navode da nemaju posebne pogodnosti vezano za cijenu boravka djece u predškolskoj ustanovi.

Grafički prikaz br.10

15) Da li su djeca koja borave u predškolskoj ustanovi /organizacionoj jedinici kolektivno osigurana od povreda i nesretnog slučaja:

Predškolska ustanova je dužna da propiše i sprovodi mjere, način, postupak i smjernice zaštite i bezbjednosti djece tokom boravka u ustanovi, kao i svih aktivnosti koje organizuje ustanova, u saradnji sa nadležnim organom jedinice lokalne samouprave, te da propiše periodičnu procjenu rizika od

opasnosti u objektima. Uslovi koji se odnose na bezbjednost boravka djece i odraslih u objektima predškolske ustanove definišu se propisom kojim se reguliše oblast pedagoških standarda i normativa u predškolskoj ustanovi.

Zdravstvena zaštita predškolske djece je regulisana propisima kojima se uređuje oblast zdravstvene zaštite.

Takođe, prema članu 84. Stav 16 i 24 Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju direktor predškolske ustanove između ostalog obezbjeđuje zaštitu prava djeteta, zaštitu zdravlja i njegove sigurnosti i bezbjednosti u predškolskoj ustanovi, te preduzima mjere zaštite prava djece, te o svakom kršenju tih prava, posebno o svim oblicima nasilja nad djecom odmah obaviještava nadležne institucije.

Iako je zakonom propisano da je tokom boravka u ustanovi, predškolska ustanova dužna kolektivno osigurati svu djecu od povreda i nesretnog slučaja, prema dobijenim rezultatima dvije predškolske ustanove navele se da djeca koja borave u predškolskoj ustanovi nisu kolektivno osigurana (u pitanju je jedna javna i jedna privatna predškolska ustanova).

Kao što je ranije navedeno troškovi osiguranja djece padaju na teret roditelja, i ne ulaze u cijenu mjesečnog boravka djeteta u predškolskoj ustanovi.

Grafički prikaz br.11

16) Da li su opšti akti predškolske ustanove usklađeni sa Zakonom (čl. 107. stav 1):

Predškolske ustanove osnovane u skladu sa ranije važećim zakonom dužne su da rad, organizaciju i opšte akte usklade sa Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Predškolske ustanove osnovane u skladu sa ranije važećim zakonom dužne su da usklade broj djece u vaspitnim grupama propisan ovim zakonom u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Prema dobijenim podacima 40 predškolskih ustanova je uskladilo akte predškolske ustanove sa zakonom, dok 6 predškolskih ustanova nije odgovorilo na navedeno pitanje.

Grafički prikaz br.12

VRŠENJE NADZORA

Ministarstvo vrši unutrašnji nadzor nad radom predškolskih ustanova.

Stručno-pedagoški nadzor vrši Republički pedagoški zavod.

Pravilnikom o ostvarivanju stručno-pedagoškog nadzora propisuje se način vršenja stručnog nadzora u predškolskim ustanovama i u ustanovama koje sprovode program predškolskog vaspitanja i obrazovanja i način obavljanja poslova inspektora – prosvjetnog savjetnika.

U vršenju stručno-pedagoškog nadzora inspektor - prosvjetni savjetnik vrši:

- 1) neposredan uvid u primjenu i realizaciju programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja,
- 2) uvid u rad i organizaciju rada predškolske ustanove, rad vaspitača, stručnih saradnika i direktora²⁹,
- 3) pruža savjetodavno-instruktivnu pomoć vaspitačima, stručnim saradnicima i direktoru,
- 4) uvid u postupak vođenja pedagoške dokumentacije i evidencije,
- 5) predlaže nadležnim organima preduzimanje neposrednih mjera za otklanjanje nepravilnosti i nedostataka, kao i mjera za unapređivanje vaspitno-obrazovnog rada.

Organizacija rada uodnosi se na formiranje vaspitnih grupa, broj djece u grupi, broj grupa, ukupan broj djece, vaspitača i drugih radnika, vrstu programa koji se realizuje u ustanovi, realizaciju plana rada stručnih organa ustanove i realizaciju stručnog usavršavanja vaspitača i stručnih saradnika.³⁰

Inspekcijski nadzor nad primjenom ovog zakona i drugih propisa iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja vrši Republička uprava za inspekcijske poslove (Inspektorat) putem nadležnih inspektora.

Inspekcijski nadzor nad primjenom i izvršavanjem ovog zakona i drugih propisa iz oblasti zdravstvenog nadzora, u dijelu koji se odnosi na zdravstvenu zaštitu i prehranu djece, vrše inspektori nadležni za vršenje inspekcijskog nadzora u oblasti zdravstvenog nadzora.

Inspekcijski nadzor nad primjenom ovog zakona, opštih propisa i drugih akata iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja vrši Inspektorat, putem prosvjetne inspekcije.

U vršenju nadzora prosvjetni inspektor je ovlašćen da:

²⁹ Uvidom u opštu organizaciju rada i kvalitet rada ustanove vrši se opšti nadzor najmanje jedanput u četiri godine.
Član 4. Stav 2 Pravilnika o ostvarivanju stručno-pedagoškog nadzora (4/16)

³⁰ Član 5. Stav 2, Pravilnika

- 1) zabrani obavljanje djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, bez rješenja o odobrenju za rad predškolske ustanove,
- 2) zabrani rad predškolskoj ustanovi koja nije registrovana u sudu, a koja je prema ovom zakonu obavezna da se registruje,
- 3) naloži poništavanje pojedinačnih akata koji su u suprotnosti sa ovim zakonom, drugim propisima i aktima donesenim na osnovu ovog zakona,
- 4) naloži usaglašavanje pojedinačnih akata predškolske ustanove sa propisima, ukoliko utvrdi da su doneseni suprotno odredbama ovog zakona, drugim propisima i opštim aktima predškolske ustanove,
- 5) naloži predškolskoj ustanovi da direktor, vaspitači, stručni saradnici i ostali radnici predškolske ustanove obave ljekarski - sistematski pregled,
- 6) naloži formiranje stručnih organa,
- 7) naloži otklanjanje nedostataka u postupku vođenja evidencije i dokumentacije,
- 8) naloži da se u određenom roku otklone nedostaci i nepravilnosti utvrđeni inspekcijskim pregledom i
- 9) naloži sprovođenje drugih mjera i radnji propisanih ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu ovog zakona.

OKRUGLI STO

Ombudsman za djecu je 3. oktobra 2018. godine organizovao Okrugli sto pod nazivom „Pravo na predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Republici Srpskoj“.

Cilj okruglog stola bio je prezentovanje rezultata istraživanja o stanju u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Republici Srpskoj sprovedenog od strane Ombudsmana za djecu.

Pored rezultata istraživanja na Okruglom stolu predstavljano je i realno stanje u predškolskom vaspitanju i obrazovanju kroz analizu domaćeg zakonodavstva, kao i usklađenost domaćih pravnih akata sa međunarodnim standardima u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, te primjena propisa koji se odnose na predškolsko vaspitanje i obrazovanje u praksi.

Okruglom stolu prisustvovali su predstavnici Ministarstva prosvjete i kulture, ministarstva porodice omladine i sporta, Grada Banja Luka, Republičkog pedagoškog zavoda, Prosvjetne inspekcije, Centra za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju sluha i govora, Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Dr. Miroslav Zotović, Filozofskog fakulteta, JU Doma „Rada Vranješević“ Banju Luka, JU Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, te predstavnici javnih i privatnih predškolskih ustanova: Maslačak Banja Luka, Pertlica, Moje sunce, Dragan i Zoran Bijeljina, Lepa Radić Gradiška, Miki Maus, Ciciban, Sreća, Cvrčak i mrav i Lane i Lav.

Prisutni su kroz učešće u diskusiji istakli važnost predškolskog vaspitanja i obrazovanja, ukazali na probleme sa kojima se susreću u radu, a izneseni su i brojni primjeri iz prakse.

Iz diskusije su proizašli sljedeći zaključci:

- organizaciju, rad i opšte akte predškolskih ustanova potrebno je uskladiti sa Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju;
- povećati obuhvaćenost djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem;
- ujednačiti kriterijume za upis djece u predškolske ustanove, odnosno obezbjediti jednake uslove za prijem djece u predškolske ustanove, čime će se omogućiti da predškolsko vaspitanje i obrazovanje bude dostupno svima pod jednakim uslovima;
- unaprijediti sistem finansiranja predškolskih ustanova, što između ostalog podrazumijeva i definisanje ekonomske cijene boravka djeteta u predškolskoj ustanovi, te određivanje participacije/učešća roditelja i lokalnih zajednica u navedenim troškovima;
- unaprijediti rad sa djecom sa smetnjama u razvoju, posebno kroz vršenje kvalitetne procjene potreba djeteta sa smetnjama u razvoju i izradu individualnog programa rada, sa djecom sa smetnjama u razvoju,
- konstantna edukacija vaspitača.

ZAVRŠNE KONSTATACIJE I PRIJEDLOZI MJERA

Pravo na obrazovanje je osnovno ljudsko pravo i njegovo ostvarivanje direktno utiče na mogućnost pristupa i ostvarivanje brojnih drugih prava.

Prihvatajući koncept „Cjeloživotnog učenja“, ali i uvažavajući stav stručnjaka da period od rođenja do šeste godine života predstavlja temelj cjelokupnog razvoja ljudskog bića i njegovog života, sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja treba da omogući minimum jednakih uslova za rano učenje, rast i razvoj, oblikovanje ličnosti i napredovanje u budućem životu.

Značaj predškolskog vaspitanja i obrazovanja je višestruk. Naučna istraživanja u oblastima pedagogije i psihologije potvrđuju dugoročne pozitivne efekte ranog institucionalnog obuhvata djece sistemom predškolskog vaspitanja i obrazovanja, uključujući i: povećanje obrazovnih rezultata u školi, smanjenje napuštanja škole i procesa obrazovanja, značajno smanjenje socioekonomske nejednakosti, manje specijalnih obrazovnih programa u kasnijem školovanju (za djecu sa poteškoćama u učenju i razvoju), poboljšanje govora, pismenosti, samokontrole, ponašanja, emotivnih vještina, matematičkih sposobnosti, samopouzdanja, prilagođavanja novim socijalnim uslovima i sl., s naglaskom da je najveći efekat predškolskih programa za djecu od 3-5 godina u kognitivnom domenu.

Okvirnim zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, uključivanje djece u predškolsko vaspitanje i obrazovanje u godini pred polazak u školu utvrđeno je kao obavezno. U Republici Srpskoj predškolsko vaspitanje i obrazovanje može se organizovati za svako dijete u godini pred polazak u školu, dakle nije obavezno.

Sredstva za vaspitno-obrazovni rad za sprovođenje programa za djecu u godini pred polazak u školu, obezbjeđuje Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske u skladu sa planom koji utvrđuje Vlada, a na osnovu obezbijeđenih sredstava u budžetu Republike Srpske i drugih izvora finansiranja. Ostale troškove za realizaciju programa iz stava obezbjeđuje osnivač predškolske ustanove ili korisnik usluga.

Trajanje predškolskih programa u godini pred polazak u školu je najčešće 150 časova, raspoređenih tokom cijele godine na fond od dva časa sedmično, dok se u Republici Srpskoj to organizuje u periodu od tri mjeseca po tri časa dnevno, što je ukupno oko 190 časova.

Pedagoški stručnjaci su od početka ukazivali na činjenicu da je fond od 150 sati nedovoljan za postizanje bar osnovnih rezultata, pogotovo kada su ti sati raspoređeni na jedno prisustvo sedmično, jer izostaje neophodni kontinuitet rada sa djecom, a tako i evidentno dejstvo programa na djecu. Pedagoški i drugi stručnjaci ni fond od 300 časova ne smatraju adekvatnim za postizanje željenih rezultata. Prosjek sedmičnog fonda sati u EU je 29, a program traje cijelu godinu, odnosno dvije godine za djecu od 4 do 6 godina.

Kada je u pitanju **obuhvaćenost djece sistemom predškolskog vaspitanja i obrazovanja** Djeca u Republici Srpskoj nemaju iste mogućnosti pristupa predškolskoj ustanovi, korištenju programa u dužem trajanju (u pojedinim mjestima moguć je samo poludnevni boravak, odnosno određeni broj časova

sedmično u godini pred polazak u školu), pa samim tim vjerovatno ni kvalitet programa nije isti. Pristup predškolskim ustanovama i kvalitetnim programima je direktno uslovljen finansijskom moći roditelja. Pored te diskriminacije po osnovi siromaštva, evidentne su i diskriminacije po mjestu stanovanja (grad-selo- razučena teritorija opštine), mjestu roditelja u društvenoj podjeli rada (marginalizovane i ugrožene grupe), zdravstvenom stanju djece (djeca sa posebnim potrebama, sa smetnjama u razvoju), porodičnom statusu djece (samohrani roditelji, djeca bez roditeljskog staranja), itd. U prilog tome govori i činjenica da u pojedinim opštinama u Republici Srpskoj nema predškolskih ustanova. Sve navedeno ima za posljedicu dalje produbljavanje nejednakosti i ugrožavanje prava na rano obrazovanje.

Ulaganje u razvoj predškolskih ustanova - u objekte, povećanje kapaciteta, poboljšanje kvaliteta, itd.- direktno je uslovljeno razvijenošću opština i njihovom ekonomskom moći, tako da stanje predškolskog vaspitanja i obrazovanja značajno varira od jedne do druge lokalne zaqjednice. Siromašnije opštine manje izdvajaju za predškolske ustanove, čime se automatski povećava cijena koju plaćaju roditelji, zbog čega dolazi do smanjenja broja djece u predškolskim ustanovama. Upravo iz tog razloga jedan od zaključaka Okruglog stola bio je da se unaprijedi sistem finansiranja predškolskih ustanova, što je i jedan od osnovnih ciljeva postojećih strategija i akcionih planova.

Osnovne pretpostavke za razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja uopšte su **kvalitetni programi u potpunosti prilagođeni uzrastu i potrebama djece**, uključujući ne samo djecu sa određenim smetnjama u razvoju nego i talentovanu, odnosno nadarenu djecu, ali i kvalitetan kadar zbog čega je neophodna konstatna **edukacija ali i evaluacija rada vaspitača**.

Uzimajući u obzir prethodno navedeno, kao i rezultate istraživanja Ombudsmana za djecu, potrebno je:

1. Unaprijediti efikasnost pravnog sistema:
 - Usklađivanjem zakonskih akata iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja sa zahtjevima UN Konvencije o pravima djeteta, kao i Preporukama UN Komiteta,
 - Organizaciju, rad i opšte akte predškolskih ustanova uskladiti sa Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju,
 - Donošenje podzakonskih pravnih akata u skladu sa Zakonom.
2. Povećati obuhvaćenost djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem:
 - Ujednačiti kriterijume za upis djece u predškolske ustanove,
 - Obezbjediti jednake uslove za prijem djece u predškolske ustanove,
 - Utvrditi kao obavezno uključivanje djece u predškolsko vaspitanje i obrazovanje u godini pred polazak u školu
3. Unaprijediti sistem finansiranja predškolskih ustanova:

- Definirati ekonomsku cijenu boravka djeteta u predškolskoj ustanovi,
 - Odrediti visinu participacije/učešća roditelja/lokalnih zajednica/osnivača u navedenim troškovima,
 - Omogućiti sufinansiranje privatnih predškolskih ustanova.
4. Izrada kvalitetnijih programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja:
- Individualizacija, odnosno prilagođavanje programa uzrastu i potrebama djece,
 - Unaprijediti rad sa djecom sa smetnjama u razvoju,
 - Unaprijediti rad sa talentovanom djecom.
5. Unaprijediti organizaciju i rad predškolskih ustanova:
- Obezbjediti dovoljan broj vaspitača i stručnih saradnika
 - Konstantna edukacija vaspitača i stručnih saradnika predškolskih ustanova
 - Evaluacija rada vaspitača i stručnih saradnika

S obzirom na prethodno navedeno, Ombudsman za djecu Republike Srpske predlaže Ministarstvu prosvjete i kulture preduzimanje potrebnih mjera i aktivnosti radi otklanjanja situacija koje dovode do povrede prava i interesa djeteta na način da:

- Postupi po Preporuci Ombudsmana za djecu broj: 1158-21-PŽS-22/17 od 20.09.2017. godine vezano za ispunjenost uslova za rad predškolske ustanove;
- U skladu sa članom 106. Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju donese podzakonske akte iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja;
- U skladu sa članom 107. Zakona izvrši nadzor u predškolskim ustanovama o usklađenosti opštih akata predškolskih ustanova sa Zakonom;
- U skladu sa članom 37. Zakona osigura da zakonom utvrđeni obavezni kriterijumi za upis, odnosno prijem djece u predškolsku ustanovu budu doslijedno ispoštovani;
- U skladu sa članom 27. Zakona osigura jednak pristup predškolskih ustanova u ostvarivanju prava djece sa smetnjama u razvoju na predškolsko vaspitanje i obrazovanje te da
- Utvrdi ekonomsku cijenu boravka djeteta u predškolskoj ustanovi.

Ministarstvo će u roku od 60 dana od dana prijema Preporuke obavijestiti Ombudsmana za djecu o preduzetim mjerama.

S poštovanjem,

Ombudsman za djecu Republike Srpske
Dragica Radović, dipl.pravnik

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "Dragica Radović".